

Horváth Dominik: Közösségfejlesztés helyi szálakon

Bevezetés

Minden nemzetközi figyelmet felkeltő jó gyakorlat esetén felmerül az a kérdés, hogy vajon az adott térségben bevált módszer az országonként, de gyakran még régiókként is eltérő társadalmi környezet miatt adaptálható-e. A közösségi alapítvány koncepciója 1914-ben, az USA-beli Clevelandben született meg, majd közel egy évszázad múlva, 2011-ben jött létre az első ilyen profillal rendelkező hazai szervezet (gy-sz.hu, 2023). Kutatásom fókuszában egy Magyarország észak-keleti részén elhelyezkedő nagyváros közösségi alapítványa áll, amit 2021 decemberében jegyezték be, így a vizsgált 2022-es év működésük első éve.

Célom a közösségi alapítvány formátum speciális jellemzőinek feltárása, az adott szervezet működésmódjának bemutatása. A helyi társadalom kontextusában és a közösség funkcionista szemléletének jegyében vizsgálom a közösségfejlesztés lokális sajátosságait. Interjúkat készítettem kuratóriumi tagokkal és támogatott kezdeményezőkkel. Kutatási témám fontos, mivel napjaink egyre inkább individualizálódó világában – amit a pandémiás helyzet is igazolt – újra felértékelődni látszik a közösségek szerepe. Aktuális, mivel a közösségi alapítvány formátum meghonosítási kísérlete jelenleg is zajlik hazánkban, az ország észak-alföldi régiójában pedig teljesen újszerű kezdeményezés. A téma szakirodalmát a közösségfejlesztés civil társadalmi mozgástere és az aktív állampolgári attitűd oldaláról vizsgáltam, melyhez véleményem szerint organikus módon kapcsolódik a közösségi alapítvány missziója.

Közösség és fejlesztés

A közösség-fogalom szakirodalmában legtöbbször az érték szóval találkozunk, „...e szónak nem csak ma, hanem mindig is erős értéktartalma volt...olyannyira, hogy más fogalom aláminősítésére is alkalmazták („nem pusztán csoport, de közösség”)” (Varga – Vercseg 2001:29). Balázsi Károly definíciója szerint a közösség az egymással tartósan együttműködő személyek érdek-és értékalapú, belátható méretű csoportja (Balázsi 2017). A közösség érték mivoltának megértésében a funkcionista megközelítések segítenek. Juhász Erika szerint a közösség egyrészt biztonságot nyújt, tartalmat és célt adhat életünknek, lehetővé teszi a személyiség kibontakozását, másfelől az egyéni érdekek hatékonyabb csoportérdekké formálódhatnak, ezáltal biztosítva a társadalmi fejlődést. (Juhász 2003) A közösségfejlesztés fókuszában lokális közösségek állnak, melyeket a földrajzi tér (település) mellett emberi viszonyok (helyi társadalom) determinálnak.

A közösségi szakmai beavatkozással kapcsolatban a szakirodalom több kifejezést is használ, mint például közösségfejlesztés, közösségszervezés, közösségépítés.

Juhász Ferencné a közösségfejlesztés definiálására három megközelítési módot alkalmaz: az első az önszervezés és szolidaritás mikroszintű világa (rokonok, szomszédok köre), a második a kölcsönös segítség szervezett, mezoszintű világa (civil szerveződések) a harmadik pedig a filantrópok tevékenysége, akik beavatkoznak a „kevésbé szerencsések” életébe. (Juhászné 2008) Nem csak a közösség, de a közösségfejlesztés is értékteli fogalom, melyhez Paul Henderson nyomán Kleisz Teréz az alábbiakat társítja: társadalmi igazságosság, részvétel, egyenlőség, tanulás és együttműködés. Hozzáteszi, hogy elengedhetetlen a saját erőforrásokra alapozás és a facilitálás képessége (Kleisz - Dóri 2018). Ezek alapján kijelenthető, hogy a közösségfejlesztésben kulcsszó a részvétel, ami lehet spontán vagy elérhető bevonással, aktivizáló módszerek segítségével. Lényege, hogy az egyén saját és mások életminőségének javítása érdekében felelősséget érezzen a közös ügyek alakulásáért, passzivitás helyett aktívan cselekedjen. A fejlesztőmunka nem csak a részvételi aktivitást növelheti, hanem bizonyos kompetenciák fejlesztésére is irányul, ezt nevezzük képessé tételnek.

Harkai Nóra szerint a civil társadalom biztosítja a társadalmi részvétel azon terét, ahol a polgárok hatással lehetnek a körülöttük lévő világra (Harkai 2006). A civil társadalomnak azonban számos nehézséggel kell szembenéznie. A posztkommunista országokban az állampolgárok jelentős része még olyan rendszerben szocializálódott, ami elvárásait a paternalizmus, a gondoskodó állam felé irányítja (Szabó 2009). A belenyugvás és közömbösség kultúrájával szemben az aktív közpolgári mivolt kultúrája az együttműködésre épül, melynek elérése nehéz út, hiszen nem csak cselekvési know-how-ról, hanem attitűdváltásról is szól, vagyis a közgondolkodás változására van szükség. A közösségfejlesztés így értelmezhető demokratikus szocializációs folyamatként, ahol nem feltétlenül az a fontos, hogy miben tárgyalás a közös cselekvés, hanem az, hogy a résztvevők gondolkodása folyamat közben hogyan változik meg (Nagy et al. 2014).

A közösségfejlesztés gyökerei hazánkban a '70-es évekre nyúlnak vissza, a demokratikus részvétel és önszerveződés igényének megjelenésével összefüggésben. A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány adatai szerint az első közösségi alapítvány a település élő és elhunyt adományozóinak jótékony célokra felajánlott vagyonát egy állandó alapban egyesítette és aminek hozadéka a város fejlődését szolgálta. Az első hazai szervezetet 2011 decemberében a fővárosban jegyezték be, majd pontosan egy évtized múlva alakult meg az általam vizsgált közösségi alapítvány. 2022-ben Magyarország négy nagyvárosában és a főváros három kerületében találkozhattunk ilyen szervezetekkel (Gyökerek és Szárnyak Alapítvány 2023).

Olyan földrajzi egységeken érdemes közösségi alapítványt létrehozni, amelyeknek erős közös identitásuk van és területükön nagy gazdasági potenciával rendelkező civil kezdeményezések működnek. Alapvető koncepciójuk az, hogy mindenhol akadnak olyan a településük iránt elkötelezett vállalkozók, tehetős magánemberek, akik hajlandók helyi ügyeket támogatni. Nemcsak pénzükre, de szemléletükre is számít a közösségi alapítvány, amikor beleszólást kínál az adományok elosztásába (kozosalapon.hu, 2023). Benedek Gabriella és szerzőtársai a szerveződési típus három fő tevékenységi területének az adománygyűjtést, adományosztást és a közösségépítést tartják. A hivatkozott tanulmány írói a civil szektorban szerzett tapasztalataik alapján három olyan finanszírozási problémát említenek, melyekre a közösségi alapítvány formátum megoldást jelenthet. Elsőként a civil szervezetek túlzott függését az állami-önkormányzati pályázati/pályázat nélkül elosztott támogatásoktól, aztán az adományosztás

egyoldalú fejlődését (a támogató-támogatott párbeszéd hiánya, ami csökkenti a bizalmat), végül az országos, központilag elosztott források a helyi forrásokkal szembeni erős dominanciáját, melyeknek következménye lehet, hogy a helyi civil szervezetek a kelleténél jobban figyelnek a potenciális távoli támogatók elvárásaira, mint saját lokális közösségük igényeire. A jól működő közösségi alapítványok növelik az állampolgári aktivitást, a társadalmi felelősségvállalást, fejlesztik az adományozási kultúrát, önkéntes munkára motiválnak (Benedek et al. 2012).

Az adományozás történhet magánszemélyek vagy cégek részéről. Magánszemélyek adományozási motívumait vizsgálva Lovelock és Weinberg (idézi Arapovics, 2011) többek között a segíteni akarásról, adott üggyel kapcsolatos involváltságról, a szervezettel kapcsolatos háláról, illetve a személyes elismerés vágyáról tesznek említést. Adományozási korlátként jelenik meg az énközpontúság, az érdektelenség, a szervezettel kapcsolatos rossz tapasztalat, és ha az illető nem engedheti ezt meg magának vagy a környezetében nincs hagyománya az adományozásnak. Cégek adományai esetén a CSR tevékenységről beszélhetünk, vagyis a vállalati társadalmi felelősségvállalásról, melynek lényege, hogy az üzleti stratégiában társadalmi-környezeti megfontolások is szerepet kapnak, melyek lényeges forrásokat jelentenek a civil szektor számára. (Arapovics 2011) Adományozni időt és energiát is lehet - ezt nevezzük önkéntességnek -, mely egy közösségi alapítvány fontos erőforrása.

Módszertan

Kutatásom során esettanulmányt készítettem a vizsgált közösségi alapítvány működéséről, melynek fókuszában két támogatott helyi közösségi kezdeményezés megvalósulásának tapasztalati állnak. A vizsgálat szemléletmódja kvalitatív, idődimenziója keresztmetszeti, a primer és szekunder adatfelvétel időintervalluma 2023. január és február hónapra esik. Az adatgyűjtés során előbb dokumentumkutatást végeztem (ebben nagy segítséget jelentettek a projektekről készült kisfilmek és a szervezet honlapja), majd négy félig strukturált interjút készítettem két kuratóriumi taggal, valamint két mentorált (szakmailag támogatott) kezdeményezés képviselőjével (ügygazdájával). Fontosnak tartottam két szemszögből megközelíteni a témát. Három interjú jelenléti formában, egy pedig az online térben valósult meg. Külön interjúvázlat készült a kuratóriumi tagok és ügygazdák részére.

Kutatásomban a következő kérdésekre kerestem a választ: milyen speciális jellemzőkkel bír a közösségi alapítvány, milyen erőforrásokra támaszkodik, hogyan és mivel támogatja a helyi kezdeményezéseket, továbbá, hogy a közösségfejlesztő tevékenység során milyen nehezítő tényezőkkel kell számolni. Arra is rákérdeztem, hogy vannak-e lokális sajátosságok. A dokumentumelemzés során az aktivizálás és a bizalomépítés lehetőségeit, összefüggéseit vizsgáltam. Kíváncsi voltam arra, hogy a támogatott közösségek milyen szerepet játszanak tagjaik életében és tanulmányoztam az együttműködés tapasztalatait is. Vizsgálati hipotéziseim a következők voltak: a támogatott kezdeményezések számára a szakmai segítség legalább olyan fontos, mint az anyagi hozzájárulás; a megvalósítás során az aktivizálás az egyik legnehezebb feladat; valamint, hogy a helyi civil szervezetek inkább kiegészítik egymás tevékenységét, mintsem kiélezett verseny lenne megfigyelhető közöttük. Kutatásom nem reprezentatív, kizárólag a vizsgált esetre érvényes megállapításokat tartalmaz. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az esettanulmány nem pusztán adatgyűjtési módszer, az egyedül kontextualizált tapasztalatok egyszerű deskripciója, mivel kifejezetten törekszik elméleti hozadékok levonására, a feltevések

beigazolására vagy cáfolatára, a tipikus vagy a tipikustól merőben eltérő jegyek felmutatására. Az esettanulmány összeköti az empirikus adatgyűjtést az elméletalkotással, fókuszában nem általánosítási szándék, hanem sok esetben az egyedi események megértése áll. A kutatásom tárgyát képező közösségfejlesztő gyakorlat vizsgálatához ideális módszernek tartom az esettanulmányt, mivel célom a közösségi alapítvány formátum specialitásának hangsúlyozása.

1. táblázat: A 2023. februárjában készült interjúk adatai (saját szerkesztés)

A 2023. FEBRUÁRJÁBAN KÉSZÜLT INTERJÚK ADATAI				
A megkérdezettek	Neme	Legmagasabb iskolai végzettsége	Státusza	Interjú készítés időpontja, formája
1. számú interjúalany	Nő	Felsőfokú végzettség	Kuratóriumi tag	2023.02.0 Személyes
2. számú interjúalany	Nő	Felsőfokú végzettség, PhD fokozat	Kuratórium elnöke	2023.02.1 Személyes
3. számú interjúalany	Nő	Felsőfokú végzettség	Támogatott kezdeményezés (Rózsa Piknik) képviselője	2023.02.1 Személyes
4. számú interjúalany	Nő	Felsőfokú végzettség	Támogatott kezdeményezés (Senior Örömtánc) képviselője	2023.02.2 Online

A kutatás eredményei

A magyarországi Gyökerek és Szárnyak Alapítvány egy támogató szervezet, amely azzal a céllal jött létre, hogy mély társadalmi változást indítson el hazánkban, olyan alulról jövő kezdeményezések felkarolásával, amelyek növelik az egyéni kezdeményező kedvet és felelősségvállalást, valamint erősítik a társadalomban a bizalmat és a szolidaritást (gy-sz.hu, 2023). Az alapítvány egyik projektje a KözösALAPON program, melynek célja a közösségi alapítványi koncepció hazai meghonosítása.

Az általam vizsgált közösségi alapítvány is a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány által mentorált szervezet, ami azt jelenti, hogy annak szakmai és pénzügyi támogatásában részesül (gy-sz.hu, 2023). A mentorszervezet az anyagi támogatást olyan kihívásokhoz köti, mint például, hogy a közösségi alapítványnak adott idő alatt, magánszemélyek körében, meghatározott összeget kell

összegyűjtenie, és ha ez teljesül, akkor az így befolyt pénzt megduplázza.

Véleményem szerint a közösségi alapítvány szervezeti felépítése koncentrikus körökkel ábrázolható. Alapítványként kuratóriummal rendelkezik, ami kuratóriumi elnökből és kuratóriumi tagokból áll. A kuratóriumon belül létrejött egy operatív szerv is, ami fontos és sürgős ügyek megtárgyalására bármikor összehívható. A formális kuratórium köré egy „belső kör” elnevezésű, informális formáció épül, ami helyi támogató szakemberekből, illetve korábbi, támogatott helyiekből lett elkötelezett segítőkiből tevődik össze. A „belső körön” túl „holdudvarként” emlegetett bázisról beszélhetünk, ami egy laza, informális csoport, tagjai nem állnak folytonos interakcióban egymással, de közös bennük az, hogy az adott szervezettel valamilyen kapcsolatban vannak/voltak és figyelemmel kísérik annak tevékenységét.

Az esettanulmányomban szereplő közösségi alapítvány víziója egy együttműködő, megújulni képes, aktív helyi közösség – egy élhető város –, missziója a helyi erőforrások mozgósítása a helyi ügyek érdekében. A közösségi alapítvány speciális jellemzője a kevésbé specifikus célcsoport, tehát nincs konkrétan meghatározva a támogatottak köre (például fiatalokra vagy fogyatékkal élőkre leszűkítve), másrészt nem megvalósító, hanem mások kezdeményezéseit támogató szervezet (például míg egy hagyományos alapítvány megszervez egy sportfoglalkozást, addig a közösségi alapítvány másokat támogat abban, hogy meg tudják azt szervezni). Helyben forrást gyűjt adományozóktól (társadalmi befektetőktől), abból létrehoz egy alapot, amiből helyi ügyeket támogat. Ezáltal a helyi társadalom két szegmense közötti közvetítő közegként is értelmezhetjük: összeköti azokat a helyieket, akik a közösségi projekteket támogatni hajlandóak, azokkal, akik a helyi közösség javára különféle kezdeményezéseket szeretnének megvalósítani. Növüm még a közvetlen támogató-támogatott viszony is, mivel a közösségi alapítvány lehetőséget kínál az adományozóknak arra, hogy beleszóljanak a források szétosztásába, ami fontos a bizalomépítésben és jótékony hatással lehet az adományozási kultúrára is.

A közösségi alapítványon kívül számos más helyi civil szervezet is jelen van a településen, amelyek viszonya a megkérdezettek válaszai alapján inkább az együttműködéssel, mintsem a forprofit szektorra jellemző kiélezett versennyel írható le. Olyan értelemben viszont konkurenciát jelentenek egymás számára, mert szinte ugyanazoknak a potenciális támogatóknak a figyelmére pályáznak.

A közösségi alapítvány „inputjai” elválaszthatatlanok a humán tőkéttől. Minden kuratóriumi tag, minden belső körös résztvevő hozzátesz valamit a személyiségéből, szaktudásából, szabadidejéből, és ami a legfontosabb, becsatornázza a kapcsolatrendszerét. Mindezt segíti, hogy a kuratórium személyi összetételére a szakmai profil, de még a lakóhelyet illetően is a sokszínűség jellemző. A munkában való részvétel motívumai között a kihívás érzete és a lokálpatriotizmus dominál.

A közösségfejlesztő munka kezdeti lépése az emberek megszólítása, aktivizálása. A megkérdezettek válaszai alapján ennek nehezítő tényezői, hogy az egyének közös ügyek helyett inkább egyéni ügyekben gondolkodnak, saját problémáikkal vannak elfoglalva. Nem hisznek saját vagy közösségeik erejében, ez a mentalitás pedig passzivitást eredményez. Az ország északkeleti részében lokális sajátosság az alacsony jövedelemszint, ami olyan negatív következményekkel jár, mint a beszűkült szociális és gazdasági erőter, a fiatalok elvándorlása, a leterheltség (például másodállás vállalása) miatti kevesebb szabadidő és energia a közösségi életben való aktív részvételre. A civil szférának is megvannak a maga nehézségei, mint az előítéletekből fakadó bizalmatlanság (az adományok felhasználásának kérdésköre). Az interjúkból kiderült, hogy hazánkban az adományozási kultúra „gyerekcipőben” jár, az adományozókban tudatosítani kell, hogy a civil szervezetek akkor tudnak másokon segíteni, ha önmaguk is fenn tudnak maradni. Így a

források egy részét működésre kell fordítani, ami nem öncélú felhasználása az adományozók pénzének. Mindennek záloga a teljes transzparencia. A bizalomépítésben az átláthatóság mellett fontos a közvetlen támogató-támogatott viszony, az emberek minél szélesebb körben történő bevonása és a közös ügyekről való nyílt beszélgetés. A bizalom fontos tőke, egyrészt az aktivizálási folyamat előfeltétele, másrészt hálózatok kialakulását teszi lehetővé (networking). Interjúalanyaim válaszaiból kiderül, hogy nincs „általános recept” az emberek megszólítására, bevonására. A nonprofit kommunikáció és marketing megfelelő kombinációja szükséges, továbbá olyan ügyek, amire várhatóan mások is rezonálnak. A társadalmi szektorban a forrásteremtésnél akad el a legtöbb kezdeményezés. Az adománygyűjtésben adománygyűjtő nagykövetek segítenek, ők a helyi közösség ismert alakjai, akik széles kapcsolati tőkével rendelkeznek, erre alapozva pedig meghatározott pénzüsszeg elérést tűznek ki maguk elé célként. Ennek érdekében online és offline csatornákat egyaránt igénybe vesznek.

2022-ben a közösségi alapítvány egy projekt keretében négy helyi közösségi kezdeményezést támogatott szakmai segítséggel (például a kommunikációban vagy az elszámolásban) és anyagi hozzájárulással. A beérkező pályázatok elbírálása során előnyt élveztek a kimutathatóan pozitív hatást gyakorló, nagy létszámú csoport életére ható, hosszú távon fenntartható pályázatok. A négy nyertes pályázat a Rózsa Piknik, a Senior Örömtánc, a Kertmozi és Braille olvasásverseny volt, melyek közül az előbbi két projekt ügygazdájával interjút is készítettem. A két kezdeményezés közösségeit tekintve előbbi a „hely” közösségeként definiálható, ami szomszédsági viszonyok révén kialakuló szociális komplexum, közös pont a lakóhely, meghatározó a közösség információs funkciója. Utóbbi a „szellem” közössége, amely érdeklődési és életkori alapon szerveződik, közös pont a tevékenység és itt kiemelhető a közösség kompenzációs funkciója. Ahogyan a szomszédság esetén sem a földrajzi tér, úgy az érdeklődési csoportnál sem a direkt tevékenység a legmeghatározóbb, hanem a kibontakozó emberi kapcsolat. A közösség kritériumait tekintve a támogatott ügygazdák az alábbiakat emelték ki: kölcsönösség, rendszeresség, érintkezési felület, interakció, közös pont, önirányítás. A találkozási felület ideális esetben az „offline” térben létezik, a rendszeresség ismétlődő találkozásokat jelent, ahol fontos szerep jut a kommunikációnak. Kölcsönösség esetén egy idő után kialakul a „mi tudat”, a bizalom, a közös tevékenységekkel pedig olyan élmények szerezhetők, melyek erősítik a kohéziót. Nehézségként jelenik meg, hogy míg a formális csoportokhoz való tartozást természetesnek vesszük, addig az informális közösségek kevésbé vannak jelen az értékrendünkben. Interjúalanyaim véleménye szerint ez abból is fakadhat, hogy itt többet kell mutatnia magából az egyénnek, a személyisége „nagyobb részével” vesz részt, mint formalizált keretek között.

A Rózsa Piknik célja egy olyan rendezvény létrejötte volt, ahol a lakók jobban megismerhetik egymást. A Senior Örömtánc az idősödő korosztály számára kialakított mozgásforma, ami fejleszti a fizikális és mentális állóképességet, aktivitást. Az örömtáncscsoport képviselője úgy tartja, hogy a közösségi lét önmagában jótékony hatással van az egészségre, a csoport célja tevékenységük népszerűsítése, valamint az oktatói utánpótlás biztosítása.

Mind a megkérdezett kuratóriumi tagok, mind az ügygazdák az emberek aktivizálását tartották a legnehezebb feladatnak. Az ügygazdák úgy fogalmaztak, hogy az emberek elérése, a közreműködésre való felkérés nehézséget okozott. Az adott kezdeményezésnél az alapítvány anyagi támogatása jelentette a legnagyobb segítséget. A megkérdezettek mindezt csak egy „kezdőlökésként” élték meg. Hosszabb távon azt tekintették nagy eredménynek, hogy új partneri kapcsolatokat tudtak kialakítani és képessé váltak saját ügyeik intézésére is. A Rózsa Utcabál és a Senior Örömtánc ügygazdái projektjük megvalósulása óta a vizsgált közösségi alapítvány aktív

belső körös tagjai, újabb kezdeményezések résztvevői, van, aki adománygyűjtő nagykövet is lett. Az interjúkból kiderült, hogy a kezdeményezők projektjük megvalósítása után képessé váltak az együttműködésre, újabb ügyek generálására. Meglévő és új kapcsolataik alapján azt hangsúlyozták, hogy egyre bővül az a kör, melynek alapja a bizalom és egymás ismerete.

Felmerülhet az a jogos kérdés is, vajon az eredményeket lehet-e mérni és mikor mondható el az, hogy egy kezdeményezés sikeres. Objektív adatok alapján vizsgálhatjuk például, hogy hányan vettek részt egy utcabálon, vagy hány új taggal bővült a tánccsoport stb. De a közösségfejlesztés általában inkább kvalitatív, mintsem kvantitatív eredményeket hoz. Alapvetően a gondolkodásmód változásáról és az interperszonális kapcsolatok alakulásáról van szó, melyek az élet számos területére is hatást gyakorolnak. Konkrét példát említve: volt, aki az utcabálon találta meg az üzlettársát, akivel egyébként majdnem közvetlen szomszédok voltak. Elvontabb értelemben az attitűdváltozás a cselekvési potenciált, a vállalkozószellemet növeli, a kapcsolati háló pedig mozgásban tartja a helyi társadalmat. A társadalmi felelősségvállalás növekedése, a kohézió erősödése a település fejlődését eredményezheti, vagyis így egyre élhetőbbé válik lakosai számára.

Összegzés

Jelen értekezés egy esettanulmány keretében mutatja be egy hazai közösségi alapítvány közösségfejlesztő tevékenységét, hangsúlyozva a formátum, gyakorlat specialitásait. A közösségi alapítvány összeköti a „*társadalmi befektetőket*” (filantrópok, CSR tevékenységet folytató cégek, időt/pénzt/energiát adományozni kívánó magánemberek) a helyben közösségi kezdeményezéseket megvalósítani kívánókkal. Az általam vizsgált szervezet víziója egy aktív és cselekvő helyi közösség, missziója a helyi erőforrások helyi ügyek érdekében történő mozgósítása. Közösségfejlesztő tevékenysége a helyiek részvételi aktivitásának fokozását célozza, melyhez a bizalomépítésen keresztül vezet az út. A bizalom megléte hálózatok kialakulását eredményezi, az együttműködő lokálpatrióták pedig dinamizálják a helyi társadalom interakciós folyamatait. A közösségi alapítvány anyagi és szakmai segítséget nyújt a helyi közösségi kezdeményezések számára, a mentorált kezdeményezők ezáltal képessé válnak újabb ügyek generálására. Legfontosabb kérdés, hogy hogyan változik mindeközben a résztvevők gondolkodása, attitűdje. A hatás a személyközi kapcsolatok révén az élet számos területén is megmutatkozik. Interjúalanyaim tapasztalatai alapján az elindulás sokszor a legnehezebb lépés, miközben a megvalósítás maga is egy tanulási folyamat. Érdemes mindig nagyban gondolkodni, hiszen **minden, ami a helyi társadalomban történik visszahat ránk**. Számtalan olyan ügy, probléma létezik, amelyekre csak közös választ tudunk adni.

Felhasznált irodalmak:

- Arapovics, M. (2011): A civil-nonprofit szektor és a szervezetek forrásteremtése. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem
- Balácsi, K. (2017): Idő és Rend a közösségi művelődésben. Lakitelek, Antológia Kiadó

- Benedek, G. & Kovács, E. & Scsaurszki, T. (2012): Községi Alapítványok Magyarországon – a Ferencvárosban és azon túl. In: Civil Szemle, 9. évfolyam, 2. (31.) szám 43-61.
- Harkai, N. (2006): Község és községi munka. Budapest, Községfejlesztők Egyesülete
- Juhász, E. (2003): A községfejlesztés történetének vázlatja. In: Éles, Cs. (szerk.): Nézőpontok és láttelek [Acta Andragogiae et Culturae sorozat 20. szám]. Debrecen, Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszék 165-180.
- Juhász Ferencné (2008): A községszervezés folyamata. Budapest, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
- Kleisz, T. & Dóri, É. (2018): A községfejlesztés alapjai a közművelődésben. In: Juhász, E. & Márkus, E.: Tudástár a községi művelődésben II. kötet. NMI Művelődési Intézet NKKft. kötet sorozata
- Nagy, Á. & Nizák, P. & Vercseg, I. (2014): Civil társadalom – nonprofit világ. Budapest, Új Ifjúsági Szemle Alapítvány
- Szabó, M. (2009): Autonómia és etatizmus a magyar civil társadalomban: Avagy mikor lesz nagykorú a civil társadalom, ha húsz év nem volt elég? In: Politikatudományi Szemle, 18. évfolyam, 3. szám 157-163.
- Varga A., T. & Vercseg, I. (2001): Községfejlesztés. Budapest, Magyar Művelődési Intézet

Egyéb irodalmak:

- Gyökerek és Szárnyak Alapítvány (2023): A községi alapítványok története. Elérhető: <https://gy-sz.hu/2018/04/http-gy-sz-hu-2018-09-gy-sz-hu-programok-koz-s-alapon-koz-ségi-alapítványok-története/>, letöltés dátuma: 2023.01.09.
- Helyi Szálak Községi Alapítvány honlapja. Elérhető: <https://helyiszalak.hu/> letöltés dátuma: 2023.01.12.
- KözséALAPON (2023): Mi az a községi alapítvány? Elérhető: https://kozosalapon.hu/hu/info/mi_az_a_koz-ségi_alapítvány/gyik, letöltés dátuma: 2023.01.06.
- NC film (2022a): Rózsa Piknik (Helyi Szálak Községi Alapítvány). Elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=KFYojm_3_0k, hozzáférés dátuma: 2023.01.10.
- NC film (2022b): Senior Örömtánc (Helyi Szálak Községi Alapítvány). Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=LXGHOJhv5Tk>, hozzáférés dátuma: 2023.01.10.
- Saját interjúk (2023)